

իրեւ խօսքի սկզբնաւորութիւն, երբ մեծի մը
հետ է խօսքը: Այս մարդոց ո՛չ է: Խակ կիները
սուրբերուն ախարկելով կըսեն «ծառայ» մեռ-
նի՛ ջրացցւ:

ԾԱՌՈՒԱՏ = ծարաւ: Բ.ի տեղ = շատ
յաճախ կը լսուի այս գաւառաբարբառին մէջ
(կածել, խոժեն):

ԾԱՌՈՒԱԼՆԱԼ = ծարաւիլ:

ԾԱՓ = ծափ: Կուազականը՝ ԾԱՓին:
«Ծափիկ անել, ծափ զարնել» (մանկանց):

ԾԱՓԸՆԻԿ = երիկ մարդ մը որ մամայի
պէս տափակ տափակ կը խօսի: «Ծափընիկ կու
խօսի»,

ԾԵԾ = 1. ծեծ, գան, պատիժ: 2. կորւ,
պատերազմ: Մուկնիքին՝ ծեծին տարին»:

ԾԵԾՈՒԱԿ = մանր մանր բիծեր, ծակեր:

ԾԻԾ = ծիծ, ստիճք: «Ծիծ աալ,
երախային կաթ սալ:

ԾԻՆԵԼ = 1. խոնկ ծինել: 2. Տրամա-
դրութիւնները համանալու նպաստակա ընդհա-
նուր եւ անողղակի ախարկութիւն մը ընել
խնդրոյ մը: Զ. օ. Կարապես Աղան, որ իր որդ-
ւոյն կամ եղարքորդուոյն անուշ կը փափաքի
օրիորդ Փառանձեմը, մէր մը ծինէ, պատէս
խօսք մը խօսելով այցելութեան մը պահուն.
“Մ-ՀԱ-Ա-Ի-Ն”, Փառանձեմը մեծեր է, կամաց
կամաց կարգելու ժամանակը կու դայ, —
“Ի՞նչ կըսես Կ. Աղան, աս խօսին տըհա շատ
վաերիթ կայ,», կը պատասխանէ Օհան Աղան
եթէ շուզեր Կ. Աղան քաջալերել:

ԾԻՆԻԿ = Արմեքին մանր տեսակը:

ԾՈՒՈՒԱԿ = ծնունդի տօնը:

ԾՈՒՑԻԿ = յոյժ մանր կտոր. Ճ. Ֆրեք,
«Ճանքէ շիմ տար քեզի»,

ԾՈՄՄ = ծոմ. «Ծոմ պահել», ։ ծոմա-
պահ ըլլալ. բնաւ չուտել: Խակ պահ(?)ք պահելն
է մանդուն եւ իւղէ միայն հրաժարիլ:

ԾՈՒՐ = 1. ծանր. 2. թանգ. 3. Ցղու-
թեան վերջն ամսուն հասած:

ԾՈՎ = 1. ծով. 2. յոյժ ընդարձակ
անսահման, զ. օ., «ծով տուն, ծով էգի»,:

ԾՈՒԾՈՒԿ = ծոծրակի:

ԾՈՑ = ծոց. «Գրկովս ու ծոցովս իմ
մեծոցեր»,:

ԾՈՑՈՒՐՈՐ = յոի: Բայն Է՝ ԾՈՑՈՒՐՈՐԻ:

ԾՈՒՏԻԿ ԾՈՒՏԻԿ անել = մանրակըփա
կերպով քննել:

ԾՈՒՏԾ = ոսկորի միջուկը:
ԾՈՒՄԾ = կոր, ԾՈՒՄԾՈՒՄ = որտում,
նկուն:

ԾՈՒՄՄԱՑ = տօնի օր մըն է:
ԾՈՒՓԵԼ = 1. ծփել. 2. օղի եւ այլն խմել
գաւաթ գաւաթի ետեւէ:

(Ը-բանալիքի)

Մ. Ս. ԳԱՅՐԻՒԼԻՆԻ

ՀԱՅԵՐԻՆ ՆՈՐ ԲԱՐԵՐ

Ա. ԻՐԵՆԵԽՈՍ ՀՈՅՑՔ, ԵՒ ՊՆԴԴԵՄ ՀԵՐ-
ԶՈՒԾՈՒԾ. ԳԻՌ ՄԵՋ

(Ը-բանալիքի և Ա-բանի)

13. ԵՐԿԱՇԻՒ

“Նշ զան այսորի եւ դիրագայթ եւ արագակոր
առկ սոցւ եւ բանցի մնամախը հնականնանց դիրա-
ցուու արագագուզ են, եւ հաստատացոյս եւ անսլալք
և լոկամերն, Ըստը. Ետք. էջ 169:

ՈՒՐԱՔ “Ելումին, պեսմին, բառերը Ս.
Գորց կազմակերձն (Ղեւա. ԺԱ. 4, 26) կազմա-
կարչնու (Բ. օրէնք. ԺՄ. 6) բառերուն համազօր
կարծելով” Տէւուր կը մեխէ Միւսին:

Ըստ իր Երեսեայ այս խօսքերը կակնարկեն
դե, ատակնի հետեւեալ հատուածք. “զամենայն
անառն նախահեծք եւ կճակառ, որոյ յերկուս
բաժանեալ իցեն նունա... Կերպիք, բայց յան-
ցանէ մի ուսիցէք որք որոճիցեն... ուզու զի որո-
ճայ եւ նուն ոչ բաժանի, պիղն իցէ նա ձեզ... եւ
պին (ԺՄ. 3-4):

Հայ գաւառաբարբառները, հնութեան այն
հաւատարիմ աւանդապահները, ցայսօր պահած են
միու բառը՝ ուոք, նոյն (Ճեռաց եւ սոից) իմաս-
տով, պապէս. ի մէջ այլց Արարեկի գաւառաբար-
բառը “ՃԱՎ = ուոք, ճիւրո կեր, ճիւրո ի վարո
Մելիք Ս. Դասիթ-Բեկ. Հանդ. Ամօր. 1910, էջ 333:

14. ԷՈՒՄՆ

«Գիտացէ, զի Աստուծոյ եւ միշտ ըստ նմին նումն
եւ անդ Եղիսուն. իրու առ ինըն ամննայն ինչ կարո-
ղութիւն է,, Ըստը. Ըստ պահնը,, Կուսան Ընծայութեան,,
էջ 407 “Ապաքէն իցէ Աստուծած իցէն եւ հաստա-
տելոց... պատ ուրեմն իցէ Աստուծած լուց... զի
է Աստուծած իցէն եւ գոյիցն է, եւ ոչ թէ ինչն, Ա-
նոյ. ՀՔ. Ա. էջ 758.

15. ԸՄՊԱՆ

Ըմբան բառը՝ “անգամ” մը միայն գործածուած կը գտնենք գեղեցիկ բրուշին մէջ (Եղիկի, էջ 176), բայց նշանակութիւնը շատ միթին է, վասն զի յայսէն կը գրէ բնադիրը՝ նայսէն եւ փնչէն, եւ լիզունի կծել, եւ ունկանն հարհանել, եւ ընդունի կծել ոչ եթէ յայսոյ իմբէ լինի, զոր հնացցեալ սոսուցանութեամբ ընդունուած ունենալ ունց բառն մեխել, եւ զինորդն իրը ջրոյ անցքը բրման նշանակել անպէտ է վասն զի թէ հաստատութիւն կերպարներն եւ թէ ըստեիները դիտենք թէ մի եւ նոյն ճամբով կերթան ի ստամբուր. եւ երկրորդ կծել բառն նշանակութիւնն ալ առավ անմէնինի կը մնայ, Այսպէս կը գրէ Գերյ. Հ. Մէնէվիշշանի կործիքը վերնականապէս սոսուցելու հուռան ը ընծայեար.

“Ոչ զգյացութիւնս արտաք հանելով զմարմանս, այս զշաբնում ի ներս ըմբառ զնուոյն կրպանում, էջ 174, զոր կը պարզ Շշաբնում նույնի ի ներոյ յացան կորպնում, բայց ուստանաւ մէնէ անձնականապէս առաջ բառը յայց այնպէս անորոշ որ Հ. Մէնէվիշշանի կործիքը վերնականապէս սոսուցելու հուռան ը ընծայեար.”

16. ԹԵՐԱՆՑԱԿԱԿ

“Հանգի թրամացակ լիներ եւ խնդրէր մոքօ զաւակին նորա Տէր, Ընդ. Հերձ. էջ 27 լտա. ունակաւ ունուած էս Dominus” (Harvey, II, էջ 163).

Յոյնը հոս հաւանականաբար Ամինա բայր գործածած պիտի ըլլայ, որուն նշանակութիւնն է՝ մէկուն օգնել, մերուն ներ ելլեւ, պաշտպանելու համար, ըստ այսու ներանց-է լինել կը նշանակէ մէկուն իշլը բռնել, անցնիլ, մէկուն ներ ելլեւ. — Այս ամսաբար ին, ոչ նուազանաներով ծանօթ է թափանցիկ, վարագնցիկ... բառերուն մէջ, ոչ նուազանանով կը ննծայէ մեզի իրենեալ հայ թարգմանիքը:

17. ԹԻԵՄ

1. “Սիկից մարդն յայսքան հասեալ եւ թիսեալ, (այսպէս նաև Բոյշ.քա) Ըսդդ. Հերձ. էջ 138. լտա. matutinus fiat (Harvey, II).

2. “Զանմնիշանականն իր հասուցանով եւ թիսով առ անսանդիթւնն եւ ի մաս; եւ ի ուս զնոր առ ի միջն նազանդութիւնն Ասուուց կամբուն. Աս, էջ 222. illud quod est nisi arbitrio et siue potestatis matutans ad immortalitatem (Harvey, II).

Երկու վկայութիւններս համեմատելով լտա. բնագիրն հոս կը տեսնենք որ սովորաբար թիսել (հաւու...) նշանակու բառը, կը նշանակէ նաև այլբանօքն՝ հասունալ (հասունցնել), զարդարանութիւններու. ասութեանս պատմական սոռութարանութիւնը ծանօթ չէ ինծի, շատ հաւանա-

18. ԼԱԲ

“Դնեաց շիրիմ չորերաբիր բանբար արծաթոյ տուեալ բարի նկորնիս Սահանեանց Քնտացոյ, Ըսդդ. Հերձ. էջ 232:

Լամ. ի վրայէն ընթեռնով կը կիտագրեմ: Կնեաց շիրիմ, չորեք հարիր քանչաց արծաթոյ տուեալ, ո՞ւ է (յ) Եփրովիսից Քետացոյ Հմատ. Ծննդ. Իգ. 16:

19. ԽԶՄԱՏ

“Խնդրեսիք, մի զուցէ արդեր թէ եւ նորա իրու մարզիկ ոչ են, այլ սաղանինոր քարուկ խրամաք (!), զաւարաց մարզկան կարծի ի բազմաց տանին, Ըսդդ. Հերձ. էջ 120:

Այս խառնակ հատուածք լատ. Կ'ինթենու et nunc iam quaeritur, ne forte cum et ipsi homines non sint sed muta animalia, hominum umbras apud plurimos proferant (Harvey, II, 260) = եւ արդ իսկ խնդրեսիք, զի քուցէ մինչ ինքեանք ի ոչեն, այլ ուսուուն ախուտ, զմարդկան վերպարանս առ բազմու յանձնի բարձեալ բերիցն:

Ստորադնուած բառերուն գոհացուցիչ լուծածում կարելի չեղու տալ. կը գոհանամ քանի մը ծանօթթիւններով: Այս տեղ ձեռադրասն աղաւազուն գտանք է ընդունիլ, վասն զի մեր Մատ. թ. 222 Ձեռադրէն գրեթէ բառական յառաջ կը բերէ հատուածս ի բառն իշտուու. “Թէ ւնուու իշտու մ-րդին ու ին, ոյլ ուղինենոր ուրուի երրուու, բայց ուրուու, մ-րդին իշտու բայց ուրու. Նշանակութիւնը չի գրուիր. Ուշցքա ունի իշտու. “Քարու կը իշտուու իշտն. ա. զոր կը մկնէ Աթրապան ողցեալլ, սրա սectus, իշտու ու մ-մ աղց, որով զծառեալ զմանիս սոցեն, իրրու վայութիւն (Վայամասութեն) յառաջ կը բերուի Աթր. բ. եղեալ ի վերայ նորա իշտու, սոցեցին զնա. Քայլ զ. սկսան ողցեալլ զնա, եւ ոչ գծեաց ի ու իշտուու, բայս է իշտուէն աթրապան իշտու-շիւնը, իշտու աթրապան իշտու-շիւնը, կայ նաև իշտուէն Աթրէ. բ. զմբիկուսն նորա իշտու-շիւնը արուն, — թ. 222 Ձեռադրէն ուրուի կը բերէ “Իմ. 84. 1. 768 եւ իշտն, սախում (փորբիկ քար) իմաստով. այս նշանակութեամբ ունի նաև նոյցքա եւ յառաջ կը բերէ իշտնայ ինդրոյ իշտ հատուածք իշտն. ա. թէ եւ նաքա իրրումարդիկ ոչ են այլ ուրուի իշտուուք. — Ըսդդ. Հերձ. ի մէջ երկու անգամ կը հանդիպնէ իշտ-ուրուու ասութեան այլ եւ մեր սովորապէս խաչն եւ իշտ-ուրուու (iumenta et pecora irrigationabilius) զայսպիսիս ասումք, էջ 168. “առարեալ զնասամարմնաւորս... կոչեաց... իսկ սովորութիւնն այրուիս ուրուու իշտ-ուրուու եւ անբան անասունս (pecora et irrationales) հաւասարաց պատմեան, անդ, էջ 170 իրրու համազօր՝ ինչպէս համեմատութիւնը ի լուցընէ՝ “ոչեալ բարյական իմաստով”, դրաստ, անփատ, թանձրամիտոց բացարութիւններու. ասութեանս պատմական սոռութարանութիւնը ծանօթ չէ ինծի, շատ հաւանա-

կան ե որ “տորոսի” (կարելի չէ ուղղել “սարուկ”)
իշխուու եւ “սորոսի” ի վայել իրարու հետ սերտ
յարաբերութիւն ունենան:

20. ԿԵՐՔ

“Սպարեցոյց զորդին նսրայէլի, ի խորհրդան
երեցուցեալ զշարշապանն քիսասոսի” ի ծեռն գենան
ոչխարի ամքի եւ արեան նորա ի զգուշութիւն ան-
վարդութեան տուեցի ի տոսն ծըռայացուց աւա-
սել: Եւ անուն է խորհրդայ այսորի կիրք ազատու-
թեան պատմութեան, Տօնք էջ 20:

Այս հասուածէն կը տեսնուի որ իրենեայ
թարգմանիչը ուժոց (պառագ) բառը յն ուժաշենէն
(քարարել իր): Կը սուուգարանէ եւ կը թարգ-
մանէ կիրք, մինչ բառ երայցեցերէն է (ՊԾԸ) եւ
կը նշանակէ ուղի (Փիլոն կը թարգմանէ աշուղա-
նելք Ա. 456, Գ. Բան, էջ 263): Թարգմանչն այս-
պէս թարգմանեաւն նպատան է նոյն բայ իրե-
նայ կարծիքը, հմատ Ընդգ. Հերձ. էջ 33. “Եւ
զաւը լուրջունցի նորա (ուպ. նոցա) ոչ անտեղեակ
եղեն, այլ նախանակենց յառաջաւոյն պատմեաց
զիս քուուի (ուժոց) անսանեալ:

Ոսկերեանին թարգմանիչը յն նոյն բառը
կը թարգմանէ “լուրջունցի”: “Ցորժամ” զենոյր
լուրջունցի: Եւ ասէին “Ո՞ւ կամիս եւ պատրաս-
տեցոք քեզ լուրջունցի (քիչ մը վեր պատ-
րաստեցոք քեզ ուսեւ լուրջի) ... Եւ իր վաս
լուրջունցի կարարէր... վարդապետ ասի առ-
քեզ առանեմ լուրջունցի” (Մաթ. Իջ. 18 զե-
տի): ... Եւ ասե գարենալ զիանիէն զաւու-
թեան նորա, չափաց միայն նթէ լուրջունցի
առանեմ, այլ եւու թէ ժամանակ իմ մերձեալ
է, ոսկ. Ծերծ. Մաթ. Գ. էջ 97—98.

21. ՀԱՅ(Յ)ԳԱԾՄԵԱԼ

“Զի մէ որ զնս կաթնեսէց սախանուու եւ շա-
ռակն եւ կամ հայզանեաւ ինակոտ (Թոշքա խնայ-
կոտ): Ըսդզ. Հերձ. էջ 14:

Ահացին բառ կը սուուգարանէ “իբր յայդ
ածեալ, հեղդ, ի վային արեալ զդորուն եւ իբր
վկայութիւն յառաջի կը բերէ իրենեայ հասուածը-
ոյնէնին կը մեկն նաև մեր Մատ. Թ. 205 Ձեռ-
ադրէր. “Հեղդ, procrastinans”, Աւղուն է եւ
դոհացուցիէ “Հնի բառարան, ի մեկութիւն” հա-
քածել, ուսնել (ՀԲ. Բ. 2). այս իմաստով գոր-
ծածած է իրենեայ թարգմանիչն ալ, ինչուս
ինչոյու (արահ), “որ յուդ ինչոյէ Ռոշքա” բառն
եւ յն գլուցածուն (Խաղեց, էջ 297) բառ աւա-
կանի կը ցուցընէն: — Փիլոնի մէջ առէս ի բառի
գործածութիւնը, բայց իմաստը շատ ընդարձակ է.
“Զաւէն սովոր զհաղ եւ որք առ հոգով եւ հոգո-
մել լինելով” (Անել. Բ. 143 ավե elinguit.
“Տարածամ ժաման իսանեալք եւ հոգ-ճել-լ հէշտ
ցանկութեանքը, անդ. էջ 130. insanientes et
ardentes cupidine,” բանի ոչ եւու որպէս
բանուակըն եւ բանավաճառք՝ կամակ եւ հայտ-
նելք գործեն զիւրաքանչեւրո որ ի ներշշանակ են
հաւանութիւնն, այլ... էջ 201. ad plac-

տս սսրատ. Անյագարար ուտել իմաստով
կը գործածուք կիւրդի կոչումն Ընծայութեան մէջ
“Յանոյշ յանոյշ կերպուրան որկորասութեամբ
Հուածնի” (յն. հայմասօս) տպ. Վիեննա, 1832,
էջ 116:

22. ՀԵՑԵՐԹՈՒԻ

“Զի եղից զարծեալ մարդ աշակերտ եւ հե-
տերուու Աստուծոյ, Ըսդզ. Հերձ. էջ 51:

Դրամաթ “զհեա երթամէն” (հետեւիլ) բար-
դուած է բառու հետեւող իմաստով, հմատ. լստի-
ւերէն sectator, sectorէն: Փիլոնի թարգմանիչը
ունի “Յանոյշ յանոյշ ինչուն, Իլու. Էջ 158, “թաշէն
(բայլութիւն համաց) առաջնորդութեամբ ունաց,
եւ այլոցն զնեւենան-նեւ-ըթ, ալիս postseque-
tibus, նաեւ զնեւենան (հետեւութիւն, հե-
տեւանք)” Որբ զերկաւ են պատմառք, են այս
յնուերինան (ըպահունդիմատա) Նախ. Բ. էջ 109.
“Յանոյշ յանոյշ (էպախօլութիմատ) ինչ ոչ գրծ
ընթեթեան փոթաի առաջին է, այլ... անդ
109. “Ահա եւ հուր բնութեամբ հարկաւորագոյն
է գործ. եւ զնեւենան (էպախօլութիմա) սորա են
նուին, անդ. 110, “նախառախացեց զնուեր-
նան, (էպախօլութիմա) անդ, էջ 111.

23. ՄԵՆԱԿԻՒ աբս ԵՐԿԱՇԻՒ

24. ՑԱՅՑ

Խորո թէ անախտ եւ անսարս, յայր (Յ) կայցէ
մասց. Ըսդզ. Հերձ. էջ 12. լատ. tamquam impassio-
nem per severantem (Harvey, II, 148—9).

Առա ուրեմն “յու կայցէ թայցէն, աւելորդ է
չարցականն չամար. հմատ. որ միշ յուն կայ թայց, անդ. էջ 14. “յու կայցեալ թայցեալն” էջ 167.
“յու կան մեան անվախանն, անդ. էջ 243. “կա-
ցեալ թայցեալ յուն ի նոսա, 8ոյցք, էջ 31: —
Գրադարաց մէջ ան եւ ուն եսորդ գիւտարարը՝
ու առ աւելցնել ամ նաեւ պակեցնել, ամդրա-
կան է. տես իրենեսուն “հայդեալն”, Ընդզ.
Հերձ. էջ 141. “խոնաւոյն, անդ. էջ 142.
“հայրէն, 8ոյցք, էջ 6. “տայց, (= տաց). անդ,
էջ 37. “երկոսայանն, անդ, 35. եւ այլն:

25. ՑԱՐԵՒ

Եւ զմիշն եւ զյարկն ասսուածանալ եւ զեր ի
վերը ամնանի գու եղելոցն. Յոյցք, էջ 4.

Հրատապակիները կը թարգմանեն ”damit
das Ewige und Beständige (in uns?) Gott
werde und hoch über einem jeden der Ge-
wordenen stehe.“ Լու եւս կը թարգմանէ
Weber (իթերթի Deutsche Literaturzeitung,
1907, էջ 2065). das Ewige und Beständige
(nur) vergöttlicht werde (այսինքն գործ պահու-
թեան ամառակիշերը եւ թէ
Weber ձեռադրական միապակի մը գոյսթելով
միշտն ու “յարէն, գոյսկանաբար կ'առնուն եւ
այնպէս կը թարգմանեն: Պետք է ընթեթու-
լ զմիշն եւ յուր ին ասսուածանալ, եւ թարգ-

Schubl damit das ewig und beständig Seiende für Gott gehalten werde.

Այս առթիւ լսենք Նորայրի. «Հեռագրաց ընդօրինակողք երբ որ հայերէն լեզուի քաջ տեղափակ չեն ըլլար, ուն տեսակ միան՝ մ' ալ կը գրծառն յա-
ման, որ է երեք քովի քոյ գտնառն ըստ երեսուն
անդ ամենք իրարու հետ շիմի եւ, կամ դիմ որ
նախընթաց բառին մասն է յաջորդին գրութիւն
կապէւ, յաջորդին ալ առաջին գրիւն նախընթաց
բառին վերջու կցիւն առանց ամենէնին յարմարու-
թեան, որին յառաջ կու դան զգալի խանգար-
մանը մոտց բանին, կամ այնպիսի բառեա որ լե-
զութիւն մէջ դպրութիւն չունին.» (Նորայր, Բառա-
քննութիւն, էջ 24): Այսպիսի խանգարմանց
օրինակներ իրենքն մէջ նուազ չեն, հձմու-
նառաւ յերէիտ (ոչ կողի՞ւն առաջարկ երեսու), Եցաք,
էջ 45. «Դնեման ոչշենց. (= զաննանազգացնց),
անդ, էջ 46. «իսկ Պէտուուէ Հերութեան... հար-
կենաւ ակամայ, (= Պէտառու ի հերովդեայ), անդ
54. «ապարագ շուշուշու ծծութեան (= զանապատ-
ի ճանապարհ), անդ. Էջ 61. «Ու- մանակ, (= որ քամահոցք), Ընդդ. եւ քր. էջ 37. «յայց
լուս դուռնեց. (= յայց ելեալ սփոփեցք),
անդ, 62. «Հաստատ ի վահու. (= հաստատ վահու),
անդ. 61. «Նախէ եւ առաջ. (= նախն ի մեռեց),
անդ, 184. «Արքի մատենաբարդութեան մասն տես-
նորայր, անդ. Էջ 24-32, եւ 2արթիւնան-Այ-
ստուննեան քերակ. էջ 451-452:

26. ՀԱՊՐՈՒՆՔ

⁴Ուստիցն զնոսա (Յ. Եւ Խոչքան նոցա) զաւրութիւնս արմատոց Եւ բանջարոց Եւ Արևագաներկութիւնս (Յ. Վերանդանանկարութիւն) Եւ զշապրանն . . . 8ոյցը, Էջ 13 14:

Ախալ է այս ձեւը. Լեհացին չեմ կ'ընթեռում՝ Ավստրիայնց զերպարաներութիւնն եւ ՀՀՀ-ընդունում, հմտ. ասք. Ֆերա, Նիւթե եւ այլն. Ավստրական Հայերէնի ունինք շշ-ընդունութիւնը՝ բայց՝ շշ-ընդունութիւնը. “Ի ծարիք եւ ի սնգոր շշ-ընդունութիւնն եղիկ. Ակա. 40, “զի՞ն . . . որ ի սնգորն եւ որ ի ծարիք շշ-ընդունութիւնն եղիկ. Ակա. Մատթ. Ա. Էջ 91. Ակա. Մեծին. Պալազի Ա. Ակա. (ի ծանօթ).” “Ի ցցոց շնչեցին” էջ 60, զոր Հիւշշանն անհագործ են մը, կ'անուանեա (Ավստրիական մասին շիւնը Հայերէնի փոխառեալ բառից. Վենեսա, 1894 էջ 37 եւ Արմեն. Gramm. p. 314) եւ կ'ույց ուղղեալ շարութիւն. ուղիղ է եւ ընդունեալ Կառայիք Կարծիկը (Կորին վարդապետ, էջ 435), որ կ'անապատակ բարդին ի ցցոց (ապ. ի ցցոց) պարիցեալ ընթերցուածք. Խոչք կը միշտ շուրջուն (շշ-ընդունութիւն) եւ շուրջուն ձեւերը առանց կապահանքեան եւ կ'առաջք շուրջուն (շշ-ընդունութիւն). առն առեւ շուրջ Մատթիէն, լուրջ-նկար Պիտառ. 2ը (հմտ. ՀՀ-ից):

27. ԱԺԲԴՐ

“Երջեաց եւ եյել Աստուած զճանապարհն նոցա
միլորդ զնսա, ոժքիով եւ հարկանչելով յանապատին...
Եղյոր. էլ 22. Գերմ. Կը թարգմանի *indem er sie in
der Wüste unter vielen Schlägen züchtigte.*

Խասքին խանատն եւ զովի հորդանեմ բայէն
կ'երեւայ թէ սփէն կը նշանակէն հորդանեմ, ոռոշ-
էն իւ խորցւ։ Երեւանի հայ թարգմանիչը ոռ-
խառապութիւն ունի բարգրին Ակ բար կամ մէկ նա-
խառապութիւնը կրկնի կամ աւելի նշանակու բա-
ռերով եւ նախապատճիւներով հայացընելու,
ասե Հօգոսացեալ գողացեալ ։ Ըսդդ. Հերձ. էջ
124, յաս. պարզ շրջանոստum "յոյք ստահակ
եւ անծագակ էրն, անդ էն ան. լուն. լունիտէս. "զնա
խոնացնին անդ, էջ 142 յաս. հսկումը. "խամա-
գարմանոյն Եղիշ, էջ 4, "ոչ գոտնիք հաւասար
եւ կշիռ եւ նման Արտանոյ օգնականն անդ, էջ 10
եւ այլն. արև կարգէն կը թուրի նախ. "ոժքիմ"՝
միւս կողմանին բառ Առաջայի բառարանին մէջ
չեական, որով բաւականական տորակութիւն տակ
կ'ինայ բառին գոյութիւն։

28. ՊԱՏԳԱՀԵԿ ՊԱՏԳԱՀԵԿ

„Η δεύτη προς αρρώστιού της αναπτύχθηκε από την θέση της στην πλατφόρμα της επιβατικής γραμμής μεταξύ Αθηνών και Κωνσταντινούπολης, στην περιοχή της Λαγκάδας, στις 231 μέτρους από την άκρη της γραμμής.»

L^m. per quod regnum qui digni fuerint paulatim assuescent capere Deum (Harvey, II, 413). *Արքան առկա է, հայտնի է, հայտնի է հայտնի է, հայտնի է հայտնի է, (Ըստ Հ. Եղ 211).*

Նորագիւտ Մահացրդաց Գիրըքը ունի զ-ո-տուր-
էլ անձնանօթ բայ մը . Եւ նկան եղեն Արգիւն
Խորագիւր յաւար յախմիի . եւ ոչ կարաց զոր-
տընէն Յերորպաման, զի ամենայն աւուրս կենաց
իրոց Արիս զնիի եր եւ համածեր զնիս . (Բ. Մասց.
Ճ. Գ. 20) . Եւ որպէսէտեւ Խօֆանասինից թարգ-
մանութիւնը ունի «Եւ ոչ կարաց զորտընէն շրո-
մին (սակ էջշեն իշշն) Յերորպաման» Ամառեան
(Հայրեն նորբառեր նորագիւտ Մահացրդաց Գրոց
մէջ) . Հանք . Ամար. 19108, հջ 119) ասի իսկ
իշղասիւցընէ թէ զ-ո-տուր-էնէն ի հշանակէ «ոյժ
գտանէն, զօրանալ, զօրութիւն ունենալ, և Երբայցի
բնադրի, կամ Խօֆանասինից թարգմանութիւնն
հետ համեմատութիւն մը անօգուտ նաև նպա-
տակաղուրէ է այս տեղ, վասն զի Նորագիւտը թէ
յիշեալ բնադրէն եւ թարգմանութիւնն եւ թէ
սասրի, իշեպայ. Եւ արար թարգմանութիւններէն
զարմանափի կերպով կը շեղի հսու . մինչ անոնք
դրէնն միաբարան կ'ընթեալուն «Եւ ոչ եւս գոյր
զօրութիւն Յերորպաման զամենայն աւուրս Արիայ :
Եր եհար զնան Տէր եւ վախմանեաց, Նորագիւտը
կ'ընթեալուն «Եւ ոչ կարաց զ-ո-տուր-էն Յերոր-
պաման, զի զամենայն աւուրս կենաց իրոց Արիս
զնիի եւ եւ համածեր զնի» :

სტრინა ასე მთავრდობის მქონე კუთხით გვიჩვის;
ოუფელსი იყრ (paulatim) ისრებ ძებულობრივ ძრ კი
დღე ხარებ წარმატება არა მაგრა მაგრა ამაგრა კუთ
ხე კი საუნაახე სასაცხე, სანდართხე, და კ
და ფარა კოსტაბე, ერთ სამართლოს მქონე ალ
ასტაგებ ჩასამი კასა ას. მაგრა სანდართხე
ბერია კამა, კი კამა საუნაახე.

Արիս զինի եր եւ հալածէր զնա»: Հմմտ. նաեւ հայ ո-որդուով (ancera) բառը իրբեւ «համդըստարան»:

29. ՍԵԴՐԵՄ

Երկու անդամ՝ գործածուած է բառս.

1. «Նախատիպ եւ սատրանու (ուու. ասրդելով չմմտ. Ուու. ուու. 1898, էջ 418) եւ Թուելով զնատուուոյն սա սարքորդինս, Ըսդ. Հաճ. էջ 90:

2. «Դարձեալ յասաշագոյն սադրձաւ թուեաց զնատուուուուն զմարժուու զգործս, անդ. էջ 176:

Ս-ԵՐԵՒԻ դիմաց լատ. կը դրուի ռումերան (Harv., II, 240), ուսուարան (ibid. 349). Ս-ԵՐԵՒ ծաօօթ էր մայի իրբեւ «թեւագրել», դրբել, դրեւ, հու երկրորդ նշանակութիւն մ'ալ կը ստանայ, որ է նուել, հուստել:

30. ՍԼՎԱԾԱՆԻՒԹ-ՈՒՐ

«Այս կարծիք եւ ոչ ծշաւատութիւն ամնայն ինչ առ նոս. ինդրեսիք, մի զուց արօնութէ եւ նորա իրու մարդկէ ոչ են, այլ սատայօնթոր քարուկ խօսաթ (Դ), զուշաքայք մարզան կարծիք ի սագմաց տանին, »Ըսդ. Հաճ. էջ 110:

Հատուածին լատին թարգմանութիւնը տես վերը՝ Խըրուուն տակ: Ս-Ե-ՀԻՆ-ԲՐԵՔ նմանահնչեն բառ մը ունի Փիլին՝ «Յաղագ վարուց կենաց տեսականին ծառին մէջ, որով իրեւ նիւթ բառու իմաստը կը լուսաւանափ. »Ոչ ինչ ոչ գիտելով եւ ոչ լւելով, իրբեւ մի միայն ունելով զգայութիւն վահնիութիւն (այլ. օր. լունիութիւն) ճաշակառութիւն, էջ 18, յոյնը ձքրօնաքաճ, կես դիմու, տպու, թանձրիմ. այլու (Կեանը իմաստուն, էջ 72) «քանի կենանառաջնոր եւ ունինութիւն» (այլ. օր. յունինութիւն) հնդին, երեք զգայութիւն են, ճաշակելիք, հստակելիք, շաշշափելիք, յ. անձրառուածեստանօս (servilis), ըստ այսօն սարուկ, զրաստ, թանձրախտ, եւ այլն:

Աղաւաւ. կը թուի իմաք սողինոր ձեւը, զոր Փիլինի երկու ընթերցաւաներով կ'ուղեկմ սինուու (աղաւիթոր?), իւսիւքոս, որմէ առնելով նաեւ Վանական ունին մինութիւն ձեւը. «սին-նութիւն» որոց օրինակելք՝ զէշոն, (ՀԲ. Ա. 15, Բ. 314). յոնինոր ձեւը պահած է Արքական դրիւ (Հմմտ. ՀԲ. Բ. 314). Երզնկացին Մատթ. «յորոց երկուքն իմաստահրականը են, եւ երկուըն յոնինութիւննուն» (անդ.), այս ամէն վկայութիւննոր ՀԲ.-ի մէջ կը մենակին «սորին որպէս սորուկ եւ ծառայ. ծառայական, ուամկական ցած. թանձր. խոշոր»:

31. ՍԹԱՄԲԱՆԱՄ

«Ենոււս յօրուաշէմ սիրաւանական (Բ. 222 Զեռ. սթարանաւուզ). մեր ինչը բառ է ՀԲ սթարտիս, Անտոնենանց ինչը բառ մ'արևուն (մ'արևուն) եւ նստելով նամ (ՀԲ. ի նման) ծոյց, էջ 48:

Սիրունամ կամ մ'արեւ ձեռորդ է յունարենի, ինչպէս նկատած է ՀԲ. յն. բառն է ստրաննորս (լատ. sternō) որ կը նշանակէ սփուել, տարածել:

Բառիս արմատը Ուռհայեցիէն յառաջ կը բերէ ՀԲ. «Արիանէ զոկէթել մինը ի վերայ սրագնաց երիւարին». իրբեւ «սփուելի ինչ, օթոց, փուոց, Սակայն Ուռհայեցոյ մէջ այս տեսակ բառ չգտայ: — իրենուոր հատուածը խառնակած կը թուի, լաւագոյն է կարծեմ ետեւաւաշջութեամբ մը թնթեւնուլ «Աթարանալըն վորովուրդքն հիմանգերն ի իրեանց եւ նոտելով ի նման». Հմմտ. Սատթ. ԱԱ. 8 «արկին զնոքօք ձորձն եւ նստաւ ի վերայ նորա»:

32. ՍԼՎ

Իրենէոսի թարգմանութեան մէջ ուշի տարրինակ գործածութեան երկու անգամ կը հանդիպնե՞ք:

1. «Մ' մուրորիք... ոչ շունք, եւ ոչ սէգք, արաւագլուր... զարբայթինն Աստուծոյ ոչ ժառանգացնուն, »Ըսդ. ՀԲ 94:

2. «Մ' մորորիք, սէգ, ...ոչ շունք, ոչ սէգք... զարբայթինն Աստուծոյ ժառանգացնուն... անդ. էջ 176:

«Սէգի դիմաց Ա. Կորն. (Ձ. 10) թուզմը — որմէ վիսյութիւն բերուած է հատուածս — ունի էշ-շունք (յն. մալախօս): Ուկ. Մատթէոսի մեկնութենէն ծանօթ է ինձի սիդամ բայ մը «Եւ զկաւշակարացն եթէ զոհ աւգսն ոք գործիցէ, չուսէց յարուաթիւն անուանէ, ապա եթէ զար ի կանաց կերպարանս փոխիցէ եւ սիդու եւ սամանաբեկ աւգով ոտիշն առնիցէ, ընդ աւելորդն... կարգեցուք զնա», էջ 706. ընդգծուած բայիս դիմաց յոյն ունի մալախօսու, որ է ինստիլ, իգանալ հմմտ. քիւ մը վար էջ 708 «բանից անմուաց եւ ինցացել (մալախօսու) ուղուց եւ իրեն», Փիլոնի հյոյ թարգմանէլք ալ երին անգամ յն. մալախօս (ինստութիւն, իգանութիւն) բառը կը թարգմանէ սիդունիւն, անդունիւն, «անարութեան եւ սիդունիւն (յն. չամ մալախօս) առաջնորդ եւ վարդապետ արքանի առնէ մինչ թղթ. թղթ ոչ շնայցես, ճառք Փիլոնի. էջ 277. «անարդէլ հատնակութեան եւ սիդունիւն (ապ. եւ իգանութեան) մրցանակս կայո, անդ, էջ 278. սերի վկայութիւն մը կը բերէ ՀԲ. Կանոնադըքն սիդունիւն եւ վափիկութեան պարապելու»:

Վնաս, իգացեալ, թուլամնիթ իմաստով սիդամ իւն սիդունիւն արքան, որ կ'երեւայ թէ դասական շշնանին ալ վերաբերի, Կընծայէ մղի իրենէու:

Ակէի այս տարօրէն կիրառութիւնը ակամայ միաբն բերաս Արքաթանգելուի «իրբեւ լունի Տրդատ որ սիդունիւն...» առակին նկատմանէ Ալեշանի մէկ կարծիքը, որով քննութեան կարօս կը համարի սիդ, սիդամ բառն տակ: Մեր Մատ. Ձ. 222 Զեռապիրն ալ ունի լուսանցքի վկայ «տիգամ», Ագ. 76: Ագաթանգելոսի նոր տպագրութիւնը այսպիսի տարբերութիւն չի ճանշնար:

ՅՅԱՆԴԱՆ

“Արդ է սպանդական ի յերիխոն, քանզի աղաւթք մեր եւ պատարագը անդո ի վեր առարին, Ըսդդ. էջ 62:

Ուղաբդի ընթերցուածք պահած է Եղյաց, էջ 21 “յորո եւ զանօթօն եւ լողաւուուն եւ զանապանակն... որով կ'անարկուի ելից այս խօսքը՝ զանապանակն կատարուածն եւ զանապանակն խորախն եւ լողաւուուն” (— ԱԱ. 7): — Ծանօթ է բառիս արձանը՝ ողաւու (զոհ). Զանապանակնուոց, “Մագիդոն” (եղի. 284) նշանակութեամբ յայտնի է դարձեալ ողաւուուն Ա. Արք. Ժ. 25:

Տ4. ՎԱՆԳԵԼԻ

ԱՄԻ ինչ մասն զանրունին երկրուուրք ժենաւք բուռն նարեաւ ի ևնն այնը, որոյ ունին, զարկանին եւ անկարպ կածնին ասութեաւ, զան նեփաբար նակարութեան բուռն նարեաւը յանակութեան բուռն վասգնուածքն անմանէ. . ի նուա զան համա մոտանին, Ըսդդ. Հաք. Հաք. էջ 182:

Յօյն հատակուոր մը կը ընթեռնու ծիա ու գլուխուուածք չ' է ունեն այս ու քանի առաջախոսու (Harvey II, 366) ապա ուրեմն մ. պարզ չ' չան թարգմանած է բառու հարյանէս եւ լուգերու, որոնք նյուիրմասն են: Ա-նեւ իր թե գիրակ կը թուի ինձ, անզի ընթերցուածք պահած է ուսկ. Մասքար. Մեկնութիւն (էլ. 598) ճիշդ. “բռնուիլ նշանակութեամբ.” Այս այնպիսի ժամանակաւոր իշտուու (Հ. Ռ. ինչ առ. վանտեալ) իցե, յն. չառ չ' ա. (պա. band, vend). Մասենագրութեանց մեջ է եւ դ իրարու հետ շատ սուեկ կը շփոթուին, հման քայլթ, ուղայթ, ուղազիթ, ուրտապիթ, իշնէսչցուցանեմ, դանդաշցուցանեմ, ժանդ էլեր, ժանդ (Ենքն. Հերձ. էջ 224) փոխակի ժանդ եւ այն, ընդարձակուէն հման. Կորպոր, Բառաքնութիւն էջ 6—11, տեսնաւ Հերշշան Արմ. Gramm. p. 34—35 եւ ԱԱ. 1905, էջ 17:

Տ5. ՔԱՂԱԿԱՆԱԿԻՐԱՆԱՆ

“Եւ ուր նորա նման քանկնակիրանանու իրու ի նորի նորուածքն. . եւ է ինչ որ զանանին, որու զանկապահանաւը, իր ի նորի նորուածքն. Ըսդդ. Հաք. էջ 74:

Հատակածի առաջնին մասը վկայութիւն է Յովհաննու Յայտնութեանէն. “Եւ ուր նորա նմա-

նեալ դնեած էիւցու (Ա. 15). յն. չալ ալ պօծէս օվուն ծրաւու չախօւօւի մանաւ, աչ են սպանա ու պուրամենք. Խոչքա կը մեկնէ “ք-ի-մբանու (Թ. 222 Զեռադիւրը՝ ու-ի-մբանու), դահրիպար սիեգուն, թանկացն քանի գուիթ. Իրեն. Ա. “Որ էս սու-ի-մբանու իր ի հուցի Զեռաւցեալու. Այս մեկնութիւնը Խոչքա առած է Ա. Լապիդէի Յայտնութեան Մեկնութեան (Commentaria in Apocalypsin, auctore C. a Lapide), զոր թարգմանա և “Պուկու Ա. Խարբերթացի, (Տաշեան, Ցուցակ, էջ 569—570). Այս մեկնութեան մէջ ինդրոյ կիթ բառը կը թարգմանուի “սու-ի-դուն” (aurichalcum), “Ուր նոր նմանը սոկեպղնաց որպէս ի հօնում (sic) վառեալքու. Հետաքրքրական է շարունակութիւնը “յն. քալքօիկլանն, զորմ Սուետոնի միուկի թէէ է ի սուէ քահրիպար, պատական քան զոսի. Անդունին նուերինէնսիոյ թարգմանէ զինդրուկ պղնձի, այսինքն հզօր, առու եւ հոտարյու, զի երբայցեցրեն սոի իւսոնն, ուստի զնոյնն առին յշյուք, նշանակէ զնդրուկ, այսու զի է սպիտակ, քանի Լապան նշանակէ զափակ, “ուոքն ուրեմն քրիստու նմանն են արուի կիթիւն. Փինիոս 34 դիւն 2 գլուխն ասէ թէ ույլ-վայն է ի սուէ պղնձու ի հունուն եր գուշ (Plin. enumerat inter varia aeris genera et praecipuum bonitatem admirationemque diu obtinuisse dicit. Forcinelli, l. c. ի բառն արիալկամ), արդ կոչի սու-ի-դուն զի սուէ զնոյն սու-ի-դուն Աւելիթու Փամինոս, նմանակէս ասի ու իւսութեան Փամինոս, նմանակէս ասի ու իւսութեան ասունիքն պղնձեան լեռն, սոստի եւ ասի քալքօիկլանն, իրու պղնձն լիբանանն, այսու զի արտահանի ի իւբանանուն եւ պղն (Բուղդ. 30թ). Այս յառաջերեսութեանէն կը տեսնուի որ նորբերթացին Սերլուսի հետ բառ (aurichalcum) կը սուութարանէ լստ. aurum (սուէի) եւ յն. շախու (պղնէն) բառերէն, եւ այս պահ սուութարանութեամբ է որ Խոչքա Պլատոն. եւ Բին. ի հետ “թանկադիւն քան զոսի, կ'աստակէ: Բախի ուղիղ սուութարանութիւնն է, իւշցէս կը համարի նաեւ Փեսոսու իւր de verborum significacione կարեւոր երկին մէջ, ծրու (լատոն) եւ շախու (պղնէն) orichalcum, իսկ թարգմանա իրանու իրանուն ինչ է, որոշ չէ:

Տ6. ՔԱՐՈՒԿ առև ԽԶՐԱՑ

Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

ՍՍՑԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

ՎԱՐՔ ԱԲԵՐԿԻՈՍԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

(Ըստունիսունիւն)

ԺԵ. Իրբէւ աստուածայինն Արերիխոս վերսախն եին առ ընդանիսիւր, զալըր եւաթնեակ աւուրսն եկեալ յաղաւթս եւ ի պահս կայր հանդերձ եղբարքքն, աղացերվ մի այնպիսի 10 լինել հակառակ իւր զզաւրութիւն թշնամեցն, իրլու թէ նա բերել եւ նմա հետեւել:

ԺԵ. 10. Բառական յունարէն. իմա աղաչէր զի մի այնաշի ինչ իցէ ի նա դօրու թիւն թշնամեցն մինչ զի զոր նայն ածիցէ ի վերայ՝ հաւանիցի ինը.